

1. INLEDNING

Filosofier brukar vilja skilja mellan skäl och orsaker.¹ Men det är inte särskilt klart vari skillnaden består, om det ens alltid är en skillnad. Orden används på olika sätt i olika sammanhang. Och det som somliga kallar ”orsak” kallar andra för ”skäl”.

Ibland skiljer man i stället mellan *förklarande* och *normativa* skäl.² De förklarande skälen förklarar i typiska fall att något är på ett visst sätt eller att någon utförde en viss handling; de är alltså ungefär detsamma som orsaker. De normativa skälen är omständigheter som ”talar för” eller ”berättigar” att någon gör något, utför en handling eller intar en viss attityd till något.

Skälet till att isen smälter runt Nordpolen är förklarande och inte normativt. När man undrar vad som var skälet till att Fredrik Reinfeldt avgick så snabbt som partiordförande efter att ha förlorat det senaste valet – eller varför Stefan Löfven inte tog med Vänsterpartiet i sin regering – så kan de skäl man efterlyser vara förklarande skäl, men man kan också vara ute efter vilka normativa skäl som *talade för* dessa handlingar – eller vilka normativa skäl som, enligt Reinfeldt och Löfven själva i respektive valsituation, talade för respektive handling – eller vilka normativa skäl de offentliggjorde. Dessa normativa skäl behöver inte ha något direkt samband med hur handlingarna ska förklaras. De verkliga orsakerna kan vara helt andra. Och när man överväger möjliga handlingar i framtiden är det ännu inte aktuellt med förklarande skäl. När man t.ex. undrar om det finns några skäl för Sverige att gå med – eller att inte gå med – i Nato, och vilka dessa skäl i så fall är, så är man enbart intresserad av normativa skäl.

En rätt vanlig föreställning är nog att de normativa skäl som en person tyckte sig ha för att handla på ett visst sätt, eller för att ha en viss åsikt, också kan vara förklarande skäl i den meningen att de utgör orsaken (eller

¹Motsvarande ord i engelskspråkig filosofi är ”reasons” och ”causes”.

²Denna distinktion görs t.ex. av Jonas Olson i artikeln ”The Metaphysics of Reasons”.

en del av orsaken) till att personen utförde handlingen eller accepterade åsikten.³ Men skäl och orsaker är i allmänhet inte identiska. Däremot kan ett skäl vara *innehållet* i en uppfattning, som i sin tur är orsak till det som ska förklaras.

Låt oss anta att Fredrik Reinfeldts normativa skäl för att avgå omedelbart – dvs. det som enligt hans uppfattning talade för att han skulle avgå omedelbart – var att Anna Kinberg Batra skulle bli ledsn om hon inte snabbt fick bli partiledare. Men detta, att Kinberg Batra annars skulle bli ledsn, var ju inte orsaken till Reinfeldts handling. Bland annat för att orsaken inte kan komma efter verkan. Och dessutom kanske Kinberg Batra snarare hade blivit glad över att slippa bli partiledare. Orsaken var i stället (kan vi föreställa oss) att Reinfeldt *trodde* att Kinberg Batra annars skulle bli ledsn.

Men ibland kan ett normativt skäl också vara en orsak. Anta t.ex. att Reinfeldts skäl att avgå var att han hade tröttnat på riksdagspolitiken. Detta sakförhållande var det som enligt hans egen uppfattning talade för att han skulle avgå. Men det kan ju dessutom ha varit orsaken till att han avgick.

Om jag har ett normativt skäl att utföra en viss handling (eller att inta en viss attityd), så innebär det att skälet på något vis har egenskapen att göra handlingen (eller attityden) rationell eller lämplig eller värd att utföra (eller inta). Skälet *föreskriver* eller *berättigar* med andra ord ett visst handlande (eller en viss attityd). Det är denna egenskap, eller om man så vill denna *relation* mellan skälet och handlingen (eller attityden), snarare än skälet i sig, som vi uppfattar som normativ. Själva skälet är i allmänhet ett icke-normativt sakförhållande.

I fortsättningen är jag framför allt intresserad av normativa skäl, eller närmare bestämt av den normativa relation som tycks råda mellan de förhållanden som ”talar för” en handling – eller attityd – och själva handlingen.

2. KVASI-NORMATIVA SKÄL

Men ibland när man tycks intressera sig för skäl som ”talar för” att man ska tro eller göra något, så är det kanske inte alls någon normativ relation, utan rena sakförhållanden, som man har i tankarna. Och det som först kan uppfattas som en normativ relation mellan skäl och handling kan ibland bäst tolkas som en rent empirisk relation, en relation som då kan kallas ”kvasi-normativ”.

³Denna idé är särskilt förknippad med Donald Davidson, som i sin berömda uppsats ”Actions, Reasons, and Causes” hävdade att agentens skäl för att utföra en handling också orsakar den; se Davidson 2004, kap. 8.

Man kan t.ex. säga att den rödförskjutning som kan iakttas i ljuset från avlägsna stjärnor och galaxer är ett skäl att tro – eller något som ”talar för” antagandet – att universum utvidgas. Det kan ju se ut som ett normativt skäl. Men egentligen är kanske poängen här bara den att rödförskjutningen utgör *evidens* för att universum utvidgas, eller med andra ord att utvidgningen *orsakar* eller *förklarar* rödförskjutningen. Och detta tycks ju vara en icke-normativ, eller kvasi-normativ, relation, ett rent sakförhållande. Det implicerar ingenting om vad man bör, eller har rätt, att tro.

Däremot kan förstås många tycka att rödförskjutningen – i kombination med antagandet att den orsakas av universums utvidgning – *dessutom* utgör ett normativt skäl att tro att universum utvidgas. Visst. Men detta är något som ligger utanför vetenskapens område. Det är ingenting som fysiker och astronomer har någon särskild kompetens att slå fast. De är inga experter på normativa egenskaper och relationer. Vetenskapen har att ta reda på vad som är sant, men den kan inte avgöra vad man bör tro.⁴

En annan vanlig tanke är att man har ett skäl att göra något, om detta något är ett medel att uppnå något annat som man eftersträvar. Om exempelvis Vänsterpartiets medverkan i regeringen skulle ha försvårat överenskommelser över blockgränsen, och om Stefan Löfven gärna ville se sådana överenskommelser under mandatperioden, så skulle han därmed ha ett skäl att inte ta med Vänstern i regeringen. Men detta behöver inte nödvändigtvis uppfattas som normativt. Tanken är kanske bara att blocköverskridande överenskommelser, som Löfven önskade, skulle underlättas om Vänsterpartiet inte ingick i regeringen – och detta är ju ett rent sakpåstående (sant eller falskt), utan något normativt innehåll.

Ett tredje vanligt sätt på vilket något som kan se ut som ett normativt skäl för en handling egentligen saknar normativt innehåll är att man mer eller mindre underförstått relaterar handlingen till någon sorts konventioner eller regler som är ”gällande” eller allmänt accepterade i sammanhanget.⁵

Den som kör bil i Sverige har t.ex. ett skäl att hålla till höger på vägbanan. Detta kunde eventuellt uppfattas som ett faktiskt konstaterande, utan normativt innehåll, nämligen att vi har högertrafik i Sverige.⁶ Och

⁴Här har vi alltså en instans av Humes Lag, som säger att man inte kan härleda ”bör” från ”är”. Det vill säga, att sakförhållanden inte implicerar normer.

⁵Olson säger också: ”The irreducibly normative favouring relation is not reducible to an action’s property of being a means to the satisfaction of some desire, or an action’s property of being in accord with some rule or norm” (2014, s. 136).

⁶Men innehållet i detta faktiska konstaterande kan naturligtvis i sin tur, åtminstone av många vanliga människor, uppfattas som ett normativt skäl för att köra till höger. För en självmordskandidat kan det vara ett normativt skäl att köra till vänster.

den som spelar schack har ett skäl att låta löparna röra sig diagonalt i den meningen att schackreglerna påbjuder detta, vilket återigen är ett icke-normativt faktum.⁷

Jag vill därför återigen betona att de normativa skäl som jag i fortsättningen intresserar mig för är sådana som står i en genuint *normativ* relation – som inte kan reduceras till eller tolkas som något icke-normativt – till den handling eller attityd de är skäl för.

3. NATURALISM

Men somliga anser att det inte finns några normativa skäl.⁸ Det beror antagligen oftast på att man har en naturalistisk världsbild. Existensen av normativa skäl kan vara svår att förena med en sådan världsbild. För en naturalist kan detta tyckas tala emot antagandet att det finns några normativa skäl. Men då låter det ju som om naturalisten hade ett normativt skäl att förkasta existensen av normativa skäl. Och så kan det förstås inte vara.

Däremot kan naturalisten helt enkelt anse att det inte finns några normativa skäl – utan att ha några normativa skäl för att anse detta.

Naturalisten kan antas gå med på att det inte finns något som talar för den naturalistiska ståndpunkten. Om det däremot finns normativa skäl, så har man därmed ett normativt skäl att ta avstånd från naturalismen. En naturalist tycker förstås att sådana skäl är metafysiskt konstiga (*queer*) eller obegripliga,⁹ men det är inte så klart *varför* de är konstiga eller obegripliga.¹⁰ Och det är inte heller klart *varför* en eventuell ”konstighet” i sin tur skulle utgöra ett argument för att sådana skäl över huvud taget inte existerar.¹¹

⁷ Skillnaden mellan normativa skäl och kvasi-normativa skäl i denna regel-relaterade mening motsvarar Ingemar Hedenius distinktion mellan *äkta* och *oäkta* rättssatser; se Hedenius 1941.

⁸ Jonas Olson, som försvarar en ”misstagsteori” (*error theory*) i moralfilosofin säger till exempel att ”error theory cannot plausibly be restricted to the moral domain. A plausible error theory must take the form of an error theory about irreducibly normative favouring relations, or more generally about irreducible normativity” (2014, s. 116) och vidare att ”error theorists maintain that there are no irreducibly normative reasons” (s. 123).

⁹ Olson säger t.ex.: ”Such irreducibly normative favouring relations appear metaphysically mysterious” (2014, s. 136). Termen ”queer” i dessa sammanhang kommer från Mackie 1977.

¹⁰ Olson säger för sin del: ”It is difficult for error theorists to convince those who find nothing queer about irreducible normativity. And vice versa, of course” (2014, s. 136).

¹¹ Jag skiljer mellan skäl och argument. Ett argument är en sekvens av påståen-

Ett argument för att universum utvidgas är som vi sett att man kan iaktta en rödförskjutning i ljuset från avlägsna stjärnor och galaxer. Kan man på liknande sätt säga att konstigheten hos normativa skäl är ett argument för att normativa skäl inte alls finns? Nja, konstigheten kan i alla fall knappast utgöra *evidens* för att de inte finns.¹² Ofta tänker man sig att X är evidens för Y om Y är, eller ingår i, den bästa förklaringen av X. Men att normativa skäl inte existerar verkar inte vara en bra förklaring, eller en förklaring alls, av att de är (eller uppfattas som) konstiga.

En annan idé är att X är evidens för Y om sannolikheten för att Y ska vara fallet är större om X är fallet än om X inte är fallet. Men konstigheten hos normativa skäl tycks inte heller i denna mening vara evidens för att de inte finns. Åtminstone om de sannolikheter som spelar roll är objektiva. Däremot kan förstås, för en given person, den *subjektiva* sannolikheten för att något existerar vara mindre om personen uppfattar det som konstigt.

Men dessutom uppfattas normativa skäl antagligen inte som särskilt konstiga av folk i allmänhet. Det är ju väldigt vanligt att man anser att ett visst förhållande talar för att man ska tro något eller handla på ett visst sätt. Jag skulle tro att även många naturvetare skulle tycka att det låter helt begripligt och riktigt att säga att rödförskjutningen talar för att man ska tro att universum utvidgas. De som tycker att detta är konstigt är nog bara vissa professionella filosofer och andra filosofiskt lagda grubblare. Men att dessa utgör en minoritet hindrar förstås inte att de kan ha rätt.

Vad innebär det egentligen att normativa skäl är "konstiga" (*queer*)? En rimlig gissning är att konstigheten helt enkelt består i att de inte passar in i en naturalistisk eller vetenskaplig världsbild.¹³ Ingenting som är "konstigt" i denna mening passar ju in i en sådan världsbild, det är en den, där det ingår premisser och minst en konklusion, och där premisserna utgör ett deduktivt eller induktivt stöd för konklusionen. En liknande distinktion gör t.ex. Olson, när han säger "I take an argument to be a series of propositions such that the propositions expressed in the premises indicate (or purport to indicate) that the proposition expressed in the conclusion is true", och när han vidare skiljer mellan "arguments to the effect that *p* is true" och "arguments to the effect that there are reasons to believe that *p*" (2011, s. 157). Jag antar att "reasons to believe that *p*" är detsamma som "reasons to believe that *p* is true". Olson tycks alltså mena att det finns argument för att misstagsteorin är sann, men inga skäl för att tro att den är sann.

¹²Konstigheten ger alltså inget induktivt stöd åt icke-existensen. Och ett deduktivt argument kan det ju inte heller vara fråga om.

¹³Jfr Moberger 2016, s. 22: "Det som gör objektiva värden metafysiskt suspekta från Mackies synpunkt verkar i första hand vara att de inte kan inordnas i en vetenskaplig eller naturalistisk världsbild."

självklarhet. Men att något inte passar in i en vetenskaplig – eller naturvetenskaplig – världsbild behöver inte betyda att det inte finns.

Dessutom kan man undra vad ”passa in” betyder i detta sammanhang. Passar t.ex. Sherlock Holmes in i en vetenskaplig världsbild? Han finns ju inte i verkligheten, men han passar in i den meningen att han kunde ha funnits. Han är *förenlig* med en vetenskaplig världsbild. Kanske kunde man på motsvarande sätt säga att normativa skäl är förenliga med en vetenskaplig världsbild, trots att de inte ingår i den. På liknande sätt har jaget, nuet och tidens gång ingen plats i naturvetenskapen, men många skulle säkert ändå vilja påstå att dessa företeelser finns.¹⁴ Trots att de kanske är konstiga.

I alla händelser kan naturalismen inte gärna vara en *utgångspunkt* när man vill ta reda på vad som finns, dvs. i en ontologisk undersökning.¹⁵ På sin höjd kan den vara en möjlig konklusion. Om man hade någon *evidens* för naturalismen, så kunde man därmed ha ett argument för att det som inte passar in i en vetenskaplig världsbild inte existerar. Men man har knappast någon sådan evidens. Naturalismen förklarar, såvitt jag förstår, inget som vi kan observera.

4. DEN INTELLEKTUELLA MORALENS MAXIM

Anta att det verkligen inte finns några normativa skäl. Då kan man aldrig ha några normativa skäl att hålla något för sant. Detta skulle skapa problem för det Ingemar Hedenius kallade ”den intellektuella moralens maxim”, en tanke som har spelat stor roll i svensk livsåskådningsdebatt. Denna maxim säger nämligen att man ska tro på något endast om man har förnuftiga skäl att hålla det för sant.¹⁶

Man kan anta att de förnuftiga skäl Hedenius efterfrågar är just nor-

¹⁴Angående nuet och tidens gång i förhållande till en naturvetenskaplig världsbild, se t.ex. Bergström 2011, s. 216–19.

¹⁵Däremot är naturalismen en rimlig utgångspunkt i kunskapsteorin. Där innebär den att det inte finns någon säkrare grund för kunskap än observationer och den hypotetisk-deduktiva metoden, samt att kunskap och evidens är naturliga fenomen.

¹⁶Hedenius formulerar denna maxim på lite olika sätt. Till exempel: ”Och den första lag jag underställer mig vid mitt dömande om livsåskådningar är den intellektuella moralens maxim: att tro på något om och endast om jag har förnuftiga skäl att hålla det för sant” (1958, s. 192), och ”Min utgångspunkt är en maxim, som jag har insett vara kärnan i den intellektuella moral, jag omfattar. Och det är att inte tro på något, som det inte finns några förnuftiga skäl att anse vara sant” (1958, s. 16). Se vidare kapitlet ”Den intellektuella moralens maxim” (i Bergström 2011, s. 84–117).

mativa skäl. Att han talar om den intellektuella *moralen* tyder på det,¹⁷ och jag tror inte att denna tolkning är särskilt kontroversiell.

Men om det inte finns några normativa skäl, så finns det förstås inte heller några normativa skäl att acceptera den intellektuella moralens maxim. Hedenius själv säger att ”alla bildningssökande människor, alla som har förmånen att inte vara inblandade i moralisk upprustning eller hålla på med politik, skulle vinna på att försöka göra allvar av denna maxim”.¹⁸ Detta är ett empiriskt sakpåstående, som kanske är sant, men om det inte finns några normativa skäl, så är inte heller detta ett normativt skäl att acceptera den intellektuella moralens princip. Även om Hedenius trodde det.

Naturligtvis kunde man omtolka den intellektuella moralens princip, så att den säger ungefär så här i stället: ”Man bör inte hålla något för sant, om det inte finns någon evidens för att det är sant.” Det skulle antagligen kunna vara lika användbart för Hedenius kristendomskritiska syften. Men för en naturalist är denna norm antingen falsk eller varken sann eller falsk.¹⁹ Och vi kan, enligt naturalismen, inte ha några normativa skäl att tro att den är sann.

5. BEHOVET AV NORMATIVA SKÄL

Frågan är alltså om det finns några normativa skäl. Med andra ord: kan det finnas sakförhållanden som ”talar för” att man ska tro eller handla på ett visst sätt? Det är detta som är mitt problem. Man kan också fråga sig om det finns några normativa skäl att tro att det finns normativa skäl.

Den som lutar åt att svara nej kan som sagt inte bara utgå från en naturalistisk verklighetsuppfattning, ty det vore att förutsätta det som ska bevisas och som vi inte har någon evidens för. Man kan inte heller bara hänvisa till att normativa skäl är ”konstiga” (*queer*), ty om vi förutsätter att verkligheten inte innehåller några sakförhållanden som är ”konstiga”, så har vi återigen förutsatt det som skulle bevisas.

¹⁷Å andra sidan var ju Hedenius en sorts värdenihilist (se Hedenius 1941) och man kunde kanske tycka att han som sådan borde anse att det inte finns några normativa skäl. Då uppstår frågan vad han i så fall menade med förnuftiga skäl. Eller om han helt enkelt var inkonsekvent.

¹⁸Se Bergström 2011, s. 86 för detta ganska underliga citat och vissa kommentarer till det.

¹⁹Det är ju här, liksom tidigare, fråga om *ontologisk* naturalism. För en *metaetisk* naturalist kan däremot normativa satser vara sanna, men enligt den metaetiska naturalismen uttrycker sådana satser inte verkliga normer, utan empiriska omdömen.

Den som lutar åt att svara ja kan försöka tillämpa någon sorts *oumbärlighetsargument*. Ett sådant argument går ut på att om någonting är oumbärligt – om vi i viktiga sammanhang beter oss som om det finns och om vi inte vill avstå från sådant beteende – så finns det. Det mest kända exemplet är att matematiska objekt som tal, mängder och funktioner finns, eftersom vi utgår från att de finns när vi konstruerar framgångsrika teorier om verkligheten, speciellt i teoretisk fysik.²⁰

I moralfilosofi har David Enoch använt ett liknande argument för att normativa skäl existerar. Enochs argument går ungefär så här. När man försöker bestämma sig för vad man ska göra i en viss situation, så letar man efter normativa skäl som ”talar för” att man ska handla på ett visst sätt. Man förutsätter att det finns sådana skäl. Om det inte funnes något i situationen som talade för vare sig det ena eller det andra alternativet, så vore själva övervägandet av olika alternativ alldeles poänglöst.²¹ Alltså är normativa skäl oumbärliga. Alltså finns de.²²

Mot detta kan någon kanske invända att det räcker med att aktören *tror* att det finns normativa skäl att göra det ena snarare än det andra.²³ Mer eller mindre implicit måste väl aktören tro detta, men letandet efter normativa skäl skulle ju ändå vara poänglöst och förfelat om några sådana överhuvud taget aldrig finns.

Man kan jämföra med en person som väljer mellan olika handlingsalternativ – eller alternativa uppfattningar – genom att be till Gud om

²⁰Detta argument brukar särskilt förknippas med W. V. Quine och Hilary Putnam. Ett liknande argument har använts av Quines elev David Lewis för modal realism, dvs. för att möjliga världar, som saknar kausala och rumsliga relationer till vår värld, existerar.

²¹I vissa speciella situationer finns det visserligen inget som talar mer för det ena än för det andra alternativet. Det mest kända exemplet är Buridans åsna, som kan välja mellan två precis lika attraktiva höttappar. I en sådan situation kan man välja helt godtyckligt eller slumpartat. Men i normala valsituationer försöker en förnuftig aktör hitta normativa skäl att föredra ett av alternativen. Och det tycks alltså förutsätta att det finns normativa skäl. Och även i åsnans fall finns det ju något som talar för att han ska välja den ena höttappen, nämligen att den består av gott kött som åsnan vill äta. Problemet är ju bara att lika mycket talar för att ta den andra höttappen.

²²Enoch 2011, kapitel 3. Ett i viss mån liknande argument, för existensen av moraliska sanningar, finns i Bergström 1981.

²³Jämför Olson 2014, s. 174–5: ”An obvious response from the error theorist that Enoch anticipates is that this only establishes that deliberation presupposes (tacit) *belief* in irreducibly normative reasons.” Men Enoch är inte imponerad av denna invändning. Han säger: ”Which is it, then, that is indispensable – normative truths or belief in them? Both, of course. The former are indispensable because the latter is” (2011, s. 78).

något tecken på vad som borde väljas. En sådan person får väl antas tro att Gud finns, men om denna tro är falsk – om Gud inte finns – så är själva tillvägagångssättet förfelat, även om personen skulle tro sig få tecken från Gud som svar på sin bön.

Så nog verkar det som om normativa skäl är oundgängliga.

6. INTROSPEKTION

Men Jonas Olson har invänt mot Enochs oundgänglighetsargument att det ofta räcker att man i valsituationer tar reda på vad man helst *vill* göra. Får man klart för sig vad man helst vill göra – vilket ju är en fråga om fakta, en fråga som man åtminstone ibland kan besvara genom introspektion – så behöver man inte därutöver några normativa skäl för att göra det. Så tycks han mena.²⁴

Att man vill göra en sak kan visserligen tyckas ”tala för” – och därmed vara ett normativt skäl för – att man ska göra det. Men det skulle Olson naturligtvis inte gå med på. Ty han anser ju att det inte finns några normativa skäl.²⁵

Men om det att man vill göra en sak *inte* är ett normativt skäl att göra det, så verkar det som att det inte har någon relevans alls för vad man ska göra.

I många intressanta situationer är det för övrigt oklart om viljan hos den som överväger olika alternativ över huvud taget har någon betydelse för vad man ska göra. Om man exempelvis vill få en överblick över skälen för och emot ett svenskt Natomedlemskap, så är man knappast ute efter att genom introspektion ta reda på vad man helst vill att Sverige ska göra. Det man eventuellt vill i denna fråga borde snarare vara en *konsekvens* av att man har gått igenom de olika skälen för och emot Natomedlemskap och bedömt deras relativa vikt. En sådan genomgång är väl vad en rationell person borde ta itu med. Men den som tror att det inte finns några normativa skäl som talar för vare sig det ena eller det andra kan knappast uppfatta detta som rationellt.

8. EVIDENS, SANNING OCH TRO

I de fall där man undrar vad man ska *tro* om något – t.ex. om huruvida ett svenskt Natomedlemskap skulle öka risken för att Ryssland ska anfälla Sverige – så är ju frågan om vad man helst *vill* tro knappast relevant.

²⁴Olson säger: ”the question one is trying to answer in deliberation is often what one most wants (to do), or most desires (to do)” (2014, s. 173).

²⁵Att det inte finns några normativa skäl är detsamma som att påståenden om att något är ett normativt skäl för något annat alltid är falska.

Frågan är snarare vad som är *sant*. För att besvara den försöker man hitta evidens för hypotesen att ett svenskt Natomedlemskap skulle öka risken. Eller, alternativt, evidens för att risken skulle minska eller vara oförändrad. Anta att man tycker sig hitta tillräcklig evidens för att risken skulle öka (och ingen evidens för motsatsen). Har man därmed löst problemet om vad man ska tro?

Det låter förstås mycket rimligt – och närmast självklart – att säga att det faktum att all evidens talar för att risken skulle öka är ett normativt skäl att tro att risken skulle öka. Men om det inte finns några normativa skäl, så kan det ju inte stämma.

Skulle det göra något? Är normativa skäl ”oumbärliga” även i situationer av detta slag, där vi har evidens för att något är sant?

Man kunde tycka att det räcker med att ha evidens för att något är sant, men det beror nog på att vi mer eller mindre medvetet förutsätter att detta dessutom är ett normativt skäl att tro att det är sant. Om det att man har evidens eller argument för att något är sant inte vore ett normativt skäl att tro att det är sant – om det alltså inte alls vore relevant för vad man ska tro – så kan man undra varför vi alls intresserar oss för evidens och argument.

Men kan man inte intressera sig för vad som är sant, utan att intressera sig för vad man ska tro? Man kan nog *säga* att man gör det, men i realiteten är det knappast möjligt.²⁶ Om man tycker sig ha tillräcklig evidens för att det är sant att risken för anfall från Ryssland ökar om vi går med i Nato, så är det nog mycket sannolikt att man också *tror* att det (antagligen) är sant. Men om man samtidigt tror att man inte har något *skäl* att tro att det är sant, så måste man väl gå med på att man lika gärna kunde tro att det är falskt.²⁷ Och detta kan knappast vara lättsmält för den som verkligen tror att risken för anfall från Ryssland ökar om vi går med i Nato. En sådan position verkar rätt obegriplig.

9. KONKLUSION

Jag är alltså benägen att hålla med David Enoch om att normativa skäl är oumbärliga. Men är detta ett bra argument för att de finns? Möjligen kunde man säga att det är ett skäl att *anta* att de finns. Men *finns* de verkligen?

²⁶En möjlig komplikation här är att ”tro” kan tolkas på olika sätt – något som framför allt brukar ställa till trassel i samband med religiös tro. Men i den här artikeln talar jag om ”tro” i betydelsen ”försanthållande”. Och jag har svårt att tro att man kan intressera sig för vad som är sant, utan att intressera sig för vad man ska hålla för sant.

²⁷Den som tror att det inte finns några normativa skäl kan ju inte heller tro att det finns några normativa skäl *mot* att tro att det är falskt.

För att besvara en ontologisk fråga av detta slag måste man helt enkelt utgå från vad man faktiskt tror och sedan försöka bearbeta, precisera och systematisera denna åsiktsmängd så att den blir så sammanhängande och motsägelsefri som möjligt.

Tyvärr kan man då räkna med att olika personer skulle komma fram till olika resultat – och om de försöker uppnå samförstånd kommer de inte alltid att lyckas. Filosofins historia illustrerar detta. Oenigheter kvarstår.

Bland annat beror nog detta på att ingen riktigt orkar med att genomföra projektet fullt ut. Det händer väl ibland att vissa åsikter kan avfärdas som omöjliga (enligt nästan alla kvalificerade bedömare), men detta är trots allt relativt sällsynt i filosofi.

Men på vägen mot ett – avlägset och kanske ouppnåeligt – allmänt accepterat system av försanthållanden, så har ju olika personer ändå sina respektive åsiktsmängder. Dessa kan vara mer eller mindre genomtänkta. För egen del är jag – på grundval av de överväganden som jag har redogjort för i denna artikel – benägen att tro att normativa skäl finns. Jag tycker inte att jag har kunnat hitta några bra skäl mot ett sådant antagande eller några övertygande argument för att det är falskt. Däremot passar det, såvitt jag nu kan se, väl ihop med vad jag för övrigt tror.

LITTERATUR

- Bergström, Lars. 1981. "Outline of an Argument for Moral Realism". *Grazer Philosophische Studien*, vol. 12/13.
- Bergström, Lars. 2011. *Tankegångar: Sexton kapitel om kunskap, moral och metafysik*. Stockholm: Thales.
- Davidson, Donald. 2004. *Språk, tanke och handling*. Stockholm: Thales.
- Enoch, David. 2011. *Taking Morality Seriously: A Defense of Robust Realism*. Oxford: Oxford University Press.
- Hedenius, Ingemar. 1941. *Om rätt och moral*. Stockholm: Tidens förlag.
- Hedenius, Ingemar. 1958. *Tro och livsåskådning*. Stockholm: Bonniers.
- Mackie, John. 1977. *Ethics: Inventing Right and Wrong*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Moberger, Viktor. 2016. "Mackie och misstagsteorin". *Filosofisk tidskrift*, nr 1.
- Olson, Jonas. 2014. *Moral Error Theory: History, Critique, Defense*. Oxford: Oxford University Press.
- Olson, Jonas. Kommande. "The Metaphysics of Reasons". I *The Oxford Handbook of Reasons and Normativity*, red. D. Star. Oxford: Oxford University Press.